هزرین لەنێو جیهانی دیاردەییەوە.. کاوە جەلال

لە خۆرهەڵاتی ئیسلامی هەردەم زانیاریییەکانی موبەقی دیعایە، “وتی وتی”، پێوەکردنی بەهارات بە ڕووداوی یان هەواڵی گێڕراوە و “وتی-وتییەکان”ەوە، وەک کەتوارێک (واقعێک) وەردەگیرێن، مر□ق خ□ی پێوەیان ڕادەگرێت و بەرهەمیاندەهێنێتەوە. ئەوجا تەنگژەی قووڵی سەرجەم بوارەکانی ژیانی جڤاکی و ئابووری و سیاسی دێتە پاڵ ئەم هەقیقەتە ئیسلامی-خۆرهەڵاتییە، ئەمەش هۆکارێکی سەرەکییە کە بۆچی ئێمە هەنووکە نەک تەنیا لە پرسە چارەنوسسازەکاندا، بەڵکو لەبارەی زۆر ڕووداوی ژیانی ڕۆژانەشمان هیچ یان نزیکەی هیچ نازانین، بەڵکو لەنێو تەوەنی دیاردەیی تەنییەوەدا گیرمانخواردووە، ئەوجا کاتێک ئەو تەوەنە وەک کەتوار دادەنێین، ئیدی دەوروژێین بۆ خۆخاڵیکردنەوە لەنێو کۆڕی ه□قا□ان و سەرمێزی نادییەکان و سۆشیالمیدیادا، بەڵێ تەنانەت بۆ نووسین دەمان وروژێنێت. تەنانەت میدیاکارانی سەرقاڵبووی نێو ڕووداوە سیاسییەکان، بێگومان هەروەها تا ڕادەیەکی زۆر جڤاکییەکانیش، ئاگایان لە زۆرینەی پاشخانی ڕووداوەکان نییە، لەم بێئاگاییەشەوە “ئینفۆرماسیۆن”ەکانی خۆیان دەئاخننە نێو دەروون و هۆشمانەوە. بەڵی دەتوانین ببێژین، لەو دەڤەرە کولتوورییەدا تەنانەت ئستۆپی زار بچڕاوە و ئەو خەڵکە بەردەوام بە هەر شێوەیەک دەبێژن و هەر دەبێژن. ئایا “تاریق ڕەمەزان” کێ بوو و بۆ بەردرا، یان تایبەتیتر بپرسین:

بۆچی کەسێکی دیاریکراو بەری دا؟ ئایا ئەم یان ئەو پارت چۆن هێندە دەنگی لە هەڵبژاردنەکانی پەرلەماندا هێناوە؟ نایزانین، جا گەرچی ئەمڕۆ بژاردنی دەنگ ئاسانترین کارە و کۆمپیوتەر ئەنجامی دەدات. ئایا هەقیقەتی ڕێفەراندوم چی بوو؟ ئایا بۆچی لە ناوچەی مەخمور شەڕ لەدژی داعش چێبووە؟ بۆچی کوڕەکانی جەلال تالەبانی بەو شێوەیە گڕیان بۆ دەسەڵات گرتووە و ئایا هۆیەکیان هەیە شەڕ بە ئامۆزاکەیان بفرۆشن یان ئەمیان هۆکاری نوێترین تەنگژەی ئەو “بەناو” پارتەیە؟ ئایا چۆن بازرگانیی نەوت دەکرێت؟ ئایا بەڕاستی هۆی چییە کە بەغداد بودجەی هەرێمی بڕی و ئەمڕۆش بە نیوەناچڵ و لە کاتی دیارینەکراودا بڕێک پارە بە هەرێمی کوردەکان دەدات؟ بۆچی ئەو کیژەی دراوسێ خۆی سوتاند؟ ئایا سووتێنرا؟ باوکی کوشتی؟ ئایا فڵان میدیاکار و هاوسەرەکەی کوژران یان ئەو خۆیان و تاکە زار□ک□یانی لەناوبرد؟ ئایا کاتێک ئەو هەموو کەسە تووڕە و

ئەخلاقییە لە سۆشیالمیدیاکاندا دەنگیان هەڵدەبڕن، لە کرۆکیشدا ئەوهان، ئەوجا گەر ئەوها بن، ئیدی لەبەر چی هەیەک هیچیان لەدژی ئەم کێشە ئاڵۆز و چارەنوسسازانە پێناکرێت؟ ئایا خودی هەرێمەکە هەڵقوڵاوەکی توخمیی کوردان خۆیانە یان تەنیا "زۆن"ێکی سیاسییە و هەر بەم هۆیەشەوە ئەوها بووە بە مەهزەلەیەکی ناوچەیی کە وەک تۆپی پێی دەوڵەتان گەمەی پێدەکرێت؟

بەڵێ، ئێمە لەنێو دیاردەگەلی ئاڵۆزکاودا گیرمانخواردووە و بەهۆیانەوە وڕ و کاس بووین، ئاخر بمانەوێت یان نەمانەوێت، ئەو دیاردانە دەمانهەنگێون، ئەوجا لەبەرئەوەی کوردین، کەواتە لەبەرئەوەی هەردەم بە ترس تەنراوین، ئەوا نەک تەنیا پێیان بارگاوی دەبین، بەڵکو ڕوودەدات کە خۆمانیان بۆ شل دەکەین تاکو بارگاویمان بکەن. ئێمە ئەوداڵی هەواڵی باشین، چاکسازی بێت یان ڕاپەڕین. هەروەها چەند تووشە بین لەو هەرێمە، هێشتا هەر دەترسین کە نەمێنێت. دەمانەوێت نەمێنێت، هاوکات دەترسێین کە نەمێنێت. ئەوجا بە پاڵ ئەم ترسە سەرجەم کێشە جڤاکی و سیاسییەکانی نێو خودی ئێراق خۆدەبنەوە. لەوێش سوننە و شیعە، شیعە و شیعە، لە ناکۆکیی سەختدان، بوون بە تۆپی پێی دەوڵەتانی هەرێمی و دیکەی زلهێز.

لەپاڵ ئەو هەموو دیاردەیە و گەلێکی دیکەدا هاوکات شیرازەی هەموو ڕەوشەکان تێکچووە، نزیکەی هیچ شتێک ڕێگەیەکی ئاسایی ناگرێتە بەر، نە خوێندن گونجاو بە چییەتیی خوێندن بەڕێوەدەچێت، نە پیشەی دەستی، نە سیاسەت و ئابووریگەری. هەروەها هەقیقەتی بەناو پارتە سیاسییەکانیش بەتەواوی ئاشکرابووە. گەرچی دەزانین کە نە "پارتی" کوردستانی و دەمۆکراتییە، نە "یەکێتی" نیشتمانی و "یەکێتی"یە، نە "گۆڕان" گۆڕانخوازە، نە "نەوەی نوێ" نیۆلیبەرالە یان هیچ نەبێت لیبەرالە، نە کۆمونیستەکان کۆمونیستن و نە ئیسلامییەکان لە بنەڕەتی ئیمانیانەوە کەمترین کێشەی مرۆڤیان پێ چارەسەر دەکرێت، سەرەڕای ئەوە دیدێکی گشتگیرمان بۆ نێو هیچ ڕەوش و قەوارەیەکی سیاسی نییە. جیهانەکەمان وێرانەیە، جیهانێکی فراگمێنتارییە. ئەمە هیچ نازانین، چونکە لە هیچ کوێ (ئۆبژێکتە ئەدەبی و هونەرییەکان یان بەگشتی نوسراوە – باشە – کۆنکرێتەکانی لێدەربچن) ناوەڕۆکمان لە بەردەمدا نییە. تەنانەت گەر ڕاستەوخۆ و بەبێ خەوش دەرکی کارەساتە سەروشتییەکەی هەولێر بکەین، یەکسەر ڕەوشە دەرککراوەکانمان بە ئینفۆرماسیۆنی میدیایی و هەواڵی "موبەقی دیعایە"ی کوردی-خۆرهەڵاتی دەشێوێن.

بۆیە ڕەنگە تەنیا ئەسێیستیانە بتوانین پێی بە ئەم یان ئەو پرسی

نەو ئەو وێرانەیە بەرین – کەواتە نەک بە شێوەی زانستیانەی سیستەماتیکی. ئاخر نەشیاوە هیچ "زانا"یەکی قەدیمی یان مۆدێرن بتوانێت بەتەنیا و تەواوەتی مێژووی کوردان لە 1961 بەدوواوە تا ساڵی 1975 بنووسێت. نەشیاوە هیچ سۆسیۆلۆژێک بتوانێت سۆسیۆلۆژییەکی قەوارە جڤاکییەکەی کوردانی ئێراق لە 1991 تا 2003 (جا نەخوازە تا ئەمڕۆ) گەڕانپێبدات – ڕەنگە کاری بەو چەشنە ئەوپەڕی بە ئینتەردیسپلینەر (لە نێوان چەند بەشێکی زانستەگەیدا) و نێوزانایی، لە ماوەی درێژخایەنی چەند ساڵیدا، تا ڕادەیەک شیاوی ئەنجامدان بێت، وەلێ هەشتا هەر بەهۆی ئاڵۆزکاویی وێرانەکانی ئەو دەڤەرەوە تەواونەکراو و پێکەماس دەخرێتە بەردەممان.

کاوە جەلال

بازرگانی بەهێرشەکانی داعشەوە.. ئومێد محەمەد فەرەج

ئەگەرچی هێرشەکانی داعشی تیرۆریست بەخەڵکی گوندنشینەکانی دەوروبەری کەرکوک ماڵ وێرانی بوو، چونکە هەم زیانێکی ماددی زۆرو هەم زیانی گیانی زۆر بەر خەڵکی سڤیل کەوت. بەڵام بە هەردوک بنەماڵەی دەسەڵاتدار بزنزێکی زۆر باشبوو، یەکێتی و پارتی ژێربەژێر لەگەڵ داعش ڕێککەوتبوون و بەپیلانێکی سیاسی قێزەون و "بەمەبەست" بۆشاییەکی ئەمنیان لەم ناوچانە دروستکرد بۆ ئەوەی داعش هێرش بێنێت، لەئەنجامیشدا چەند سەد کەسێکی سڤیلی کورد دەربەدەربوون و چەند گوندێکیان بەتەواوی سەروەت و ماڵەو بەرژەوەندییەکانیانەوە چۆڵکردو کەلەلایەن داعشەوە هەموو ماڵەکان سوتێندران، دەیان مرۆڤی سڤیلیش کوژران، کەجەرگبڕترینیان ئەوە بوو سێ برا بەیەکەوە لەیەک ماڵدا کوژران کەیەکێکیان مناڵێکی نۆ ساڵ بوو. ئەم کەسانەی کوژران لەڕاستیدا لەسەر خاکو نەتەوە نەبوو، چونکە ئەم دەسەڵاتە وایکردووە کەس ئینتیمای نیشتیمانی نەمێنێت، بەڵام ئەم خەڵکانەی زیاتر لەسەدەیەک دەبێت لەم ناوچانە نیشتەجێن لەباوو باپیرانیانەوە ئەم زەویانەیان بۆماوەتەوە، هەروەها بژێوی ژیانی خۆیانو خێزانو مناڵەکانیان لەم ناوچانە دەستدەکەوتو

لەکۆنەوە خۆیان خاوەنی زەویەکانی ئەم ناوچانەن. بەڵام بەداخەوە بەهۆی هەڵکەوتەی جوگرافییەوە بەپیلانێکی هاوبەشی یەکێتی و پارتی و داعش ناچارکران ناوچەکانیان جێبهێڵن.

ئەوەی کەبرینی خستە سەر دڵی هەموو کوردێک بەداخەوە ئەوەبوو، کە بینیمان خەڵکی دەربەدەرو خاوەن شەهیدەکان بەکەناڵەکانی ڕاگەیاندن کۆمەڵێک نهێنی زۆر ئازاربەخشو مەترسیداریان درکاند، کەئەوەبوو، ئەوان بەوازحی وتیان کاتێک داعش هێرشی کردە سەرمان چەند نوقتەیەکی سەربازی چەکدارە میلیشیاکانی پێشمەرگەی سەر بەیەکێتی و پارتی لەنزیکمان بوون و هاواری هاوکاریمان بۆیان کرد، بەڵام ئەوەی ئێمەی توشی شۆک کرد ئەوەبوو پێشمەرگەکان وتیان پێمە لەسەروی خۆمان ئەمرمان پێکراوە کەتەقە نەکەین، نەلەداعش و نەلەسوپای عێڕاق و نە لەحەشدی شەعبی، ئەمە لەکاتێکدایە چەکدارەکانی پێشمەرگە زۆر نزیک بوون، ئەگەر داعش مۆڵەتی لەئەوان وەرنەگرتبایەو تەنسیقیان نەبووایە هەرگیز داعش ناتوانێت بێت هێندە لەنزیکی پێشمەرگە هێرش بکاتە سەر گوندەکەمان و بەماوەی ٦ سەعات شەڕە تەقەبوو لەنێوان دانیشتوانی گوندەکەو داعشە تیرۆریستەکان. هەروەها وەک خەڵکی گوندەکان وتیان ئەگەر تەنانەت پێشمەرگە بەس پێنج دەقە تەقەی هەوایی بەئاسماندا بکردبایە بەتەئکید داعشەکان پاشەکشەیان دەکردو ئەوکات ئەم هەموو خەڵکە سقیلەمان لێنەدەکوژران. ئەوان تەنانەت وتیان دوای ئەوەی پێشمەرگە بەهاوارمانەوە نەهاتن، چەند کەسێکی گوندەکەمان مەیدانیەن چون بۆلایان و پێیان ڕاگەیاندن، کەئەگەر ئەوە بەفریامان نەکەون ئەوا داعش تەنانەت ژن و مناڵەکانیش قەتڵوعام دەکات، بەڵام وەڵامی ئەوان هەرئەوەبوو، کەئەوان ئەمری تەقەیان پێنییەو بەفەرمانێکی سەربازی ناتوانن تەقە لەداعش بکەن.

ئەمە ئەم کارەساتەیە کە بنەماڵەی بارزانی و تاڵەبانی حوکمڕانی کوردستان، بازرگانی بەخوێنی ژن و مناڵی کوردەوە دەکەن، هیچ بۆیان گرنگ نییە سەدان کەس دەربەدەر دەبن و دەیان کەسیان لێدەکوژرێت، بەس ئەوە بۆئەوان گرنگە سەدان ملیۆن دۆلارو سەدان ئۆتۆمبێلی تایبەتی سەربازی و چەکی قورسی پێوەردەگرن لەئەمریکاو وڵاتانی هاوپەیمانی نێودەوڵەتی بەشەڕ لەدژی داعش.
ستراتیجی یەکێتی و پارتی مانەوەیانە لەدەسەڵات بۆئەبەد، بۆیە دەیان تەکتیکو پیلانی مەترسیدار بەکاردێنن لەپێناوی ئەمەدا. بۆیە یەکێک لەپیلانەکانیان ئەوەیە کە نیشانی دونیای بدەن کە بەردەوام کوردستان لەژێر هەڕەشەو هێرشی دوژمندایە، تەبعەن دوژمنێکیش

نادۆزنەوە لەداعش قێزەونتر بێت، کە هەموو دونیا دوژمنی داعشە، بۆیە ئەوان بەزۆریش بێت ئەم دوژمنەی هەموو دونیا دەکەن بەدوژمنی خۆیان بۆئەوەی هەموو دونیا پشتیوان و هاوکاری ئەوان بێت. هاوکاری و پشتیوانییە نێودەوڵەتییەکانیش بریتیین، لە هاوکاری سیاسیی، دیبلۆماسیی، سەربازیی، ئابوری و زۆریتریش. هەربۆیە کاتێک بەقوربانی کردنی گیانی دەیان هاوڵاتی و وێران بوونی چەندین گوندو دەربەدەربوونی سەدان کوردی سقیل، دەسەڵاتی خێڵەکی کوردی ئەم هەموو دەستکەوت و پشتیوانییە بەدەست دێنێت کەباسمکرد. ئیتر هیچیش بۆی گرنگ نییە زیانە ماددی و گیانییەکانی ئەم گوندانە چین و چەندن. ئاخر ئا ئەمەیە کە لەسیاسەتدا دوو شت غایبن، یەکێک ویژدان و ئەویتر ئەخلاقە.

لایەنێکیتری ئەم جۆرە بابەتانە ئەوەیە، کە دەسەڵات وانیشانی خەڵکی عەوام دەدات، کە بەرژەوەندییە نیشتیمانی و نەتەوەییەکان لەژێر هەڕەشەی دوژمندان، بەمەش کاتێک دەنگی گلەیی و ڕەخنە ناوخۆییەکان سەبارەت بەگەندەڵی و نەبوونی ئازادی و حوکمی دیکتاتۆرانەی ئەم دوو بنەماڵەیە بەرز دەبێتەوە ئەوا بەزەقکردنەوەی بابەتێکی لەم شێوەیە خەڵکی پێبێدەنگ دەکەن. تەبعەن بۆئەم ئامانجەش لەداعش گونجاوتر نییە. هەروەها پێشتر لەدەمی چەندین سەرکردەی بەدیلگیراوی داعشەوە بیستراوە کە ئیعتیڕافیان لەسەر ئەوە کردووە کە یەکێتی و پارتی ڕێککەوتنی ژێربەژێری سیاسیی و بەرژەوەندی هاوبەشیان هەیەو تەنانەت داعش نەوتی بە سیروان بارزانی فرۆشتووە کە برای سەرۆکی هەرێمی کوردستانەو بەحیساب فەرماندەی گرنگترین میحوەری شەڕەی دژی داعشە. ئەمەش ئاشکرابووە کە هەر لەناو بنەماڵەی بارزانی فەرماندەیەکیتر کە مەنسوورە بارزانی بوو فەرماندەی لەشکری گوڵانە بەسەدان لۆری گەورە خۆراکو هەموو پێداویستییەکانی ژیانی بەداعش ڕەوانە کردووە. هەروەها یەکێتی نیشتیمانی کوردستان لەڕێگەی مەحمود سەنگاوی و بافڵ تاڵەبانییەوە چەکی قورسییان بەداعش فرۆشتووە، زۆربەی ئەم چەکانەش ئەمانە بوون کە ئەمریکاو وڵاتانی هاوپەیمانی داویانە بەکورد بۆشەڕەی دژی داعش، کەچی ئەوان لەپەناو پارەدا نەک ئەوەی چەکەکان لەدژی داعش بەکار بێنن، بەڵکو ڕێک ئەم چەکانەیان ڕادەستی داعش کردو داعشیش ڕێک بەم چەکانە پێشمەرگەو سەربازە ئەمریکی و ئەوروپییەکانیان دەکوشت. تەنانەت دەرکەوتووە کە چەکی جۆری میلان یەکێک لەم چەکانە بووە کە یەکێتی داویەتی بەداعش، کەئەم چەکە، چەکێکی زۆر پێشکەوتوو و کاریگەرە، کە لەتوانایدایە تانکی جۆری ئەبرامز تێکبشکێنێت.

بۆیە من پێموایە خودی یەکێتی نیشتیمانی کوردستان و پارتی دیموکڕاتی کوردستان خۆیان فەرمانییان بەداعش کردووە بۆ ئەنجامدانی ئەم هێرشانە بەسەر گوندنشینە کوردەکان، لەڕوکەشیشدا بەهەموو شێوەیەک مەترسی ئەم هێڕشانە بەخەڵکی دەفرۆشنەوە کە گوایە گەورەترین مەترسی لەسەر کوردستان و قەوارەکەی ئیدارەی هەرێم هەیە.
بینیمان زۆربەی بەرپرسە کوردەکان سەبارەت بەم هێرشە لاوەکییانەی داعش، کە دەتواندرا زۆر بەئاسانی ڕێیان لێبگیرێت و بەربەستێکی توندوتۆڵی بۆدابنێن، کەچی ئەوان دەیانگوت هێرشەکان زۆر مەترسیدارو گەورەن و پێشمەرگە بەم چەکانەی ئێستا توانای ڕووبەڕووبونەوەی داعشی نییە، چونکە داعش چەکی پێشکەوتوتری پێیە.
بۆ نمونە مەسرور بارزانی سەرۆکی حکومەتی کوردستان وتی: داعش بۆتە هەڕەشەیەکی ڕاستەقینە بۆ سەر کوردستان و عێراق، لەڕێشەوە هەڕەشەیەکی جددییە بۆسەر جیهان.
قوباد تاڵەبانیش جێگری سەرۆکی حکومەت وتی: زۆربونی هێرشەکان سەلمێنەری ئەوەیە کە هێشتا داعش زیندووەو بەگەورەیی خۆی ڕێکخستۆتەوە.

تەبعەن لێرەدا منیش دەڵێم خۆزگە جیهان گوێی لەم دەبوو هەتاکو بەدەنگێکی بەرز بەتەواوی وڵاتانی جیهان بڵێم داعشی ڕاستەقینە ئەوەیە کە لەسەر کورسی دەسەڵاتن لە پایتەختی کوردستان و لەپایتەختی عێراق/بەغداد. ئاخر دەسەڵاتدارانی هەردوک حکومەتی عێراق و کوردستانن کە داعش دەجوڵێنن و بەئارەزووی خۆیان قوڕمیشی دەکەن. ئاخر شلکردنی جڵەوی داعش و توندکردنەوەی بەدەستی یەکێتی و پارتی و تەواوی هێزە میلیشیا شیعیەکانە. بۆیە بەدیوێکیتردا دەتوانم بڵێم، تەواوی سوننەی عێراق داعشی شاراوەو کردارییە، وە تەواوی دەسەڵاتی شیعەی عێراق و بنەماڵەی بارزانی و تاڵەبانی داعشی شاراوەن و خاوەنی کۆنتڕۆڵی داعشن.

ئومێد محەمەد فەرەج

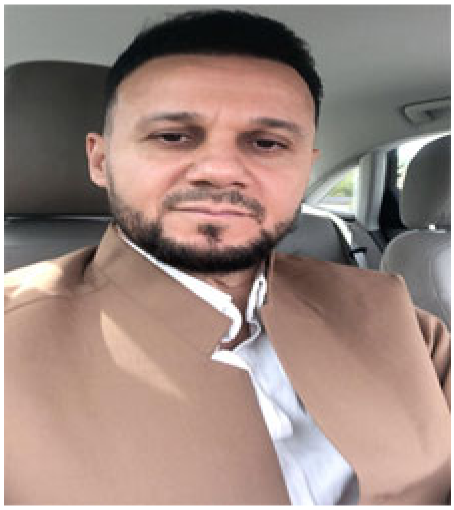

دابـەزینی کوالـێتی مرۆڤی کورد..

مەشخەڵ کەوڵۆسی

لەڕاستیدا بەندە نە کۆمەڵناسم و نەدەروننـاس، نە شارەزا و پسپۆڕی پەروەردەیـیشم، بەڵام ئەوەندەی چاوێکی ئاسایی بیبینێت، دەتوانم و بەمافی خۆمیشی دەزانم وەك مرڤێکی سادەی نێو ئەم کۆمەڵگەیە، قسە و تێبینیم هەبێت لەسەر ئەو بوارا نەی کە بەحوکمی کارکردن لەبواری ڕۆشنبیری و سیاسەتی کوردیدا، دەکەونە ناوکێڵگە کەلتوری و ڕۆشنبیرییەکەوە.

ئەگەر لەڕاستی دوورنەکەوینەوە، دەتوانین بەپشتبەستن بە تیۆرەکانی پەروەردە و زانستی دەروننـاسی، جەخت لەوە بکەینەوە کە مرۆڤ لەخودی خۆیدا لایەنێکی نەرێنی و حەزی شەڕانگێزی هەیە. خۆ ئەگەر وا نەبا، خودی مێژوو دەوەستا و کۆمەڵگەیەکی مەلائیکەتی دەبوو، بەڵام کۆمەڵگەیەکی داخراوی بێ جوڵەی بێ ململانێ و مەڕئاسامان دەبوو، هیچ ڕووداوێکی گەورە لەژیانمان ڕووی نەدەدا، مێژوو دابەش نەدەبوو بۆ قۆناغە جیاوازەکان! ململانێی شەڕ و خێ نەدەبوو، ئەوجا نە فەلسەفەکان دەهاتنە ڕوو، نەئاینەکان دادەبەزین!.

بەم پێیە کە شەڕو خراپە بەشێکن لە سروشتی مرۆڤ، ئیدی قوتابخانەکانی فیکر و فەلسەفە و پەروەردە و ئاین، پێکەوە هەوڵ دەدەن بۆ گەشەپێدانی لایەنە باشەکەی مرۆڤ، دەرخستنی لایەنە خێرەومەندییەکەی، ل□ بەرانبەریشدا، یاسا و سزا و کۆمەڵگە، دەست دەکەن بە هەوڵدان بۆ دیسپلینی لایەنی خراپەی مرۆڤ، بۆ

ئیحتیواکردنی!.
ئەوەی باسمکرد وەك پرنسیپ و ڕۆتینە و لەهەموو تاكەكان و کۆمەڵگەکاندا بەڕێژەی جیاواز و لەکاتی جیاوازدا خۆی نمایش دەکات.
بەڵام ئەم بارە سروشتییە کاتێ مەترسی پەیدا دەکات، کە بۆ مەرامی جیاجیا وەبەرهێنان لەسەر لایەنە خراپەکەی مرۆڤ بکرێت.
لەکۆمەڵگەی کوردیدا، لەم قۆناغەدا ئەم مەترسییە ئامادەگییەکی گەورەی هەیە و، بێگومان ئاکامێکی مەترسیدار چاوەروانمان دەکات.
چونکە لە ئیستادا هاوکێشە سروشتییەکانی سونەتی ژیانی مرۆڤمان گۆڕیوە، لەبری کارکردن بۆ گەشەپێدانی لایەنە باشەکانی مرۆڤ، دەستمان کردووە بەگەشەپێدان و ئیبرازکردنی لایەنە خراپەکانی مرۆڤ.
لەم هەرێمی کوردستانەدا، نەیاسا، نە پەروەردە نەئاین، کاری خۆیان ناکەن و تەنها بۆ دیکۆر و ئەکسسوار وجودیان هەیە، دەنا دەبوو ئاسەوارێکیانمان بەچاوی سەر ببینیایە.
کۆمەڵگەی کوردی لە سکەی سروشتی خۆی دەرچووە، هەموو سێکتەرەکان داروخاون و بیناکردنەوەیان نەك ئاسان نیە، بەڵکو زۆرجار لەبەرانبەر قەبارەی کاولکارییەکەدا، مرۆڤ هەست دەکات بیناکردنەوەی زۆر ئەستەمە!.
لەرێ بەبەرنامە، بەنەهجی سیاسی کار دەکرێت بۆ گەشەپێدانی توانای تاك لەسەر جنێودان و خراپەکاری، لەم پرۆسەیەدا میدیا و سۆسیالمیدیا خراپترین و مەترسیدارترین ڕۆڵ دەبینن و، کارئاسانییەکی یەکجار زۆر دەکەن بۆ ئەو پرۆسەیە.
ئەمە دەکرێت لە دانا و زانایانی دنیا بپرسین، لەکوێ هەبووە و لەکوێ دیتراوە، کۆمەڵگەیەك بە پیرو گەنج و خوێندەوارو نەخوێندەوار و هەموو چین و توێژەکانییەوە، سەرقاڵی یەکترشکاندن و ناوزڕاندن و جنێودان بەیەکتر و شکاندنی ئەسقانەکانی یەکتر بن؟.
لەکوێ دیتراوە حیزب هەبێت شانازی بکات بەوەی کەناڵێکی فەزایی بکاتەوە و ناوی بنێت "تۆپخانە" واتە دەزگایە بۆ جنێودان و تەشهیر و ناوزڕاندن؟.
لەکوێ هەبووە حیزبی ئاینی و نەتەوەیی و دیموکراتی و هەموو ئەلفاز و ئەلقابەکانی تر، پێکەوە خەریکی هاندانی لایەنگرانیان بن، پەیج و میدیاکانیان بن بە جنێودان؟ بە تێکدانی شیرازەی کەلتوری میللەتێك؟ بە لاوازکردنی گیانی دیالۆگ و پێکەوە ژیان؟ لەکوێدا هەبووە حیزب پرۆژەی هەبێت بۆ شکاندنی تەنانەت دەستەکانی خۆی!.
ئەوەی لەکتێبەکاندا بۆ ئێمە نوسراوە، کۆمەڵگە و مرۆڤی کورد، نمونەی شەهامەت و گیانفیدایی بوون، نمونەی خەباتکاری و تێکۆشان و مانا جوانەکان بوون، کەچی ئێستا، تەنانەت بە زۆربوونی ژمارەی لایکی پۆستەکانی یەکتر لە فەیسبوك و تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان، ڕژدی

دەبەن!.
قۆناغەكە بەڕادەيەك مەترسيدارە، مانای هاو□ي□تی و هاوخەباتی بەتەواوی سفركراوەتەوە، كەسێك (داوای هاوڕێيەتی)ت بۆ دەنێرێت، بۆ ئەوەی ببێتە (سيخوڕ) بەسەرتەوە! باشە لەكوێی هاو□ي□تی ئەوە جێگای دەبێتەوە؟ مەگەر هاو□ي□تی لەناو كوردا ئاوابووە؟كام كاندید جنێودەرتربێت، دەنگی زیاتر دێنێت! كام مامۆستای ئاینی زیاتر دەنگ بەرز بكانەوەو هاوار بكات، خەڵك بۆ گوێگرتن لەو دەچن! نەك ئەوانەیان كە پڕترن لەزانیاری!.
كاتێ لەم لێشاوە سەرنج ئەدەین، گومان دەكەیت لەوەی چۆن ئەو نەوەیە پەروەردەكراون؟ وەزارەتی پەروەردە و مزگەوتەكان وكلێساو دێرەكان چۆن مرۆڤێكیان بەرهم□هناوە كە تاسەر ئێسقان دژی خۆیەتی؟ دژی پێكەوە ژیانە و دەگەڕێت بەدوای س□ر□ی□شەدا بۆ خۆی و بۆ كۆمەڵگە و هاوڕێكانی؟.
پرسیارەكان زۆر جدی و مەترسیدارن، بۆیە مرۆڤ ئەگەر لەهەر پلەو پایەیەكی مەعریفیدا بێت، قورس نیە بۆی كاتێ بەراورد دەكەین لەنێوان نەوەكانی ڕابردوومان و سەیری شەهامەتی ئەوان دەكەین، هەست دەكەین كوالێتی مرۆڤی كورد بەجۆرێك دا بەزیوە، ڕەنگە یەك سەدەمان پێویست بێت بۆ بیناكردنەوەی ناخ و ڕاستكردنەوەی پەروەردەی تاكی كۆمەڵگەی كوردستان.

مەشخەڵ كەوڵۆسی

بۆچی دەبێت شارەزای فەلسەفەی مۆڕاڵ بین؟.. ئازاد شكور

فەلسەفەی مۆڕاڵ(ئەخلاق) ل□ق□كی فەلسەفەیە، كە ئەركی گرنگیدان و توێژینەوەو وردبوونەوەیه لە پرسە ئەخلاقی□□كان. زاڵبوونی مرۆڤ بەسەرتەواوی زیندەوەرەكانی ترو دەخالەتی مرۆ لەسەر سروشت ئەركێكی هەنووكەیی بوو، بەڵام "فەلسەفەی ئەخلاق" هەوڵ دەدات تێگەیشتنێك بخاتە گەڕ تاكو بەر ب□ ك□م□□□□ك ب□ری□ككو□تن بگرێت.

فەلسەفەی ئەخلاق بە ئەركی خۆی دەزانێت دەستێوەردان بكات لەو

پرسانەی پەیوەستن بە هەڵسوکەوتی تاک و کۆمەڵگا بەشێوەیەکی تەندروست، هەرچەند لە ڕۆژهەڵاتی ناڤیندا؛ لەسەر دوو بنەما پرسە ئەخلاقییەکان دیاریکراوە، ئەوانیش: (دین و نەریت)ن، بەڵام سنوری فەلسەفەی ئەخلاق فراوانترە و فرە کایەو فرە ڕەهەندیشە. سەرباری ئەمەش هەندێک بنەمای هاوبەش لەنێوانیاندا هەیە بەڵام ڕێژەییە و جیاوازیشیان زۆرە.

فەلسەفەی ئەخلاق لەسەر بنەمای "هیومانیستی و لۆژیک" بنیات نراوە، پەیوەستە شارەزایی فەلسەفەی مۆڕاڵ بین، کردارەکانیشمان لەسەر بنەمای هەمان فەلسەفە بێت، چونکی مۆڕاڵ بیرکردنەوەمان لە مەڕ مەسەلە بنچینەییەکانی ژیان دەگۆڕێت و ئیدی بەوردبونەوەوە و تێڕامانەوە ڕووبەڕووی مەسەلەکانی ژیان ئەبینەوە. بە بیرکردنەوە لەهەرکارێکی مۆڕاڵی، دەبێت ڕێبازە مۆڕاڵییەکان لەبەرچاو بگرین.

ڕەهەندەکانی کاری مۆڕاڵی یان ئەخلاقی

ڕەهەندی سیاسی و ئاینی و ئابوری کۆمەڵایەتی لە بەشە گرنگەکانی فەلسەفەی مۆراڵن. دەبێ بزانین کێبڕکێ و ململانێی نێوان چینەکان شتێکی حەتمییە، بەو مەرجەی سنوری ئەخلاق تێ نەپەڕێنێت و ململانێیەکی شەریفانە بێت، دواجاریش کاریگەری سلبی دروست نەکات. بۆ نمونە: لەکاری سیاسیدا ئەگەر هاتوو هەمو ڕێگایەکی دەکاوی گیرایە بەر، تەنها لەپێناو ئامانجێکی سیاسی و حزبێکی دیاریکراو؛ گەر پەنا بۆ تیرۆری جەستەیی و مەعنەویی برا بەبێ گوێدان و ڕێزگرتن لەدامەزراوەو پیرۆزیەکان، ئەوە لەچوارچێوەی ئەخلاق جێگەی نابێتەوە هەرشتێک بێت ئەخلاق نییە.

بەداخەوە زۆرجار دەبینین ئەم حاڵەتە شۆڕ دەبێتەوە بۆ ڕەهەندە جڤاکییەکەش، کە تێیدا هەموو هەوڵێک پێیەوە دەکرێت تەنها بۆ شکاندنی نەیار، هەڵبەت ئەمە پاڵنەرێکی ئابوری هەیە کە زۆرجار ئەمە لەنێوان خودی کاسپکاران ڕوونتر بە دیار دەکەوێت، بۆ تایبەتتر لەنێوان کاسپکارە نزیکەکانی یەکتر، بۆ مل شکاندن و یەکتر لەناوبردن. هەوڵ ومنافەسەکە بەشێوەیەکە کە ئامادەن زیانی مادی و دەرونیش لەخۆیان بەدەن تەنها بۆ ئەوەی ئیفلاس بەبەرانبەرەکان بێنن. زۆر جار دەبینی ئەمانە خەڵکانێک ئەنجامی دەدەن کە بارگراوندێکی ئاینیشیان هەیە، بێ خەبەر لەوەی ئاین دژە لەگەڵ ئەم ڕەفتارەی ئەوان، چونکە ململانێکە شەریفانە نییە و زیاتر ڕەگەزەکانی بوغزو کینەو بێ ویژدانی تێیاندا زاڵە!

پیسکردنی ژینگەو سەرچاوە سروشتیەکان ئەویش بۆ خۆی لەدەرەوەی فەلسەفەی ئەخلاقە، وڵات فرۆشیی و میللەت فرۆشیی و دۆشینی سامانی میلەت لەلایەن دەست ڕۆشتووەکان، ئەمیش خاڵییە لەکاری مۆڕاڵیی. قورسکردنی ئەرکی نێوان تاکەکان ئەویش بۆخۆی لەدەرەوەی ئەو فەلسەفەیەدایە.

جا بۆ ئەوەی ڕۆحییەتی ئینسانیی و کاری مرۆیی لەزیهنی تاکدا بەرجەستە ببێ پێوستمانە شارەزای فەلسەفەی مۆڕاڵ بین. “سۆقرات”ی فەیلەسوفی یۆنانی هەرچەند بەناحەق ژەهرخوارد کرا، بەڵام ئەوئامادهبوو وەک ئەرکێکی ئەخلاقی کوپە ژەهرەکە بخواتەوە، ئەو بەم کارەی تەنها ویستی بیسەلمێنێ کە ڕێز لە بڕیاری دادگا ئەگرێت، ڕێزگرتن لەدامەزراوەکان ئەوپەڕی پلەی ئۆرگانیزمی ئەخلاقە پێچەوانەکەشی ڕاستە.

ئازاد شکور

شیعر/ بەرماڵەکەی دایکم.. شەماڵ بارەوانی

لەناو بەرماڵەکەی دایکمدا
ڕق
قەدەغەکراوە
و
ئایین تێکەڵ بەسیاسەت نەکراوە

بەرماڵەکەی دایکم
بەرماڵێکی لەخوا نەترسە
و
هەر لەمناڵیەوە
فێری عیشقی خوا کراوە

بەرماڵەکەی دایکم
هەمان بەرماڵەکەی

شێخ سەعیدو سەیدا ڕەزایە

بەرماڵێکە
دەستێکی ڕوو ل□ ئاسمان و
دەستەک□ یتری
لای قازی پێشەوایە

بەرماڵەکەی دایکم
بەرماڵێکی مر□ق د□ستەو
بۆ هەموان دایمە لەنزایە

بەرماڵێکە
تەریقەتی خۆشەویستی
لەمەولانا وەرگرتووەو
ئەخلاق ل□ بودا

بەرماڵەکەی دایکم
ڕەگی دەچێتەوە
سەر خـودا.